

Postanowienie z dnia 7 grudnia 2005 r., I CA 1/05

Przepis art. 782 § 2 k.p.c. nakłada na sąd obowiązek nadania nakazowi zapłaty klauzuli wykonalności z urzędu oraz doręczenia – także z urzędu – tytułu wykonawczego wierzycielowi.

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

Sędzia SN Maria Grzelka

Sędzia SN Iwona Koper (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej im. F. Stefczyka w G. przeciwko Annie G. o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu niejawnym w dniu 7 grudnia 2005 r., zażalenia wierzyciela na zarządzenie przewodniczącego w Sądzie Rejonowym w Tarnobrzegu z dnia 18 kwietnia 2005 r.

uchylił zaskarżone zarządzenie i nie obciążył dłużniczki kosztami postępowania zażaleniowego.

Uzasadnienie

Wydanemu przez Sąd Rejonowy w Tarnobrzegu w dniu 16 lutego 2005 r. w postępowaniu upominawczym nakazowi zapłaty, po jego uprawomocnieniu się, Sąd ten nadał klauzulę wykonalności z urzędu i pozostawił go w aktach sprawy. Wierzyciel – Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa im. F. Stefczyka w G. złożyła wniosek o nadanie nakazowi zapłaty klauzuli wykonalności, dołączając do wniosku odpis nakazu zapłaty i opłatę kancelaryjną w kwocie 6 zł.

Przewodniczący Wydziału w Sądzie Rejonowym zarządzeniem z dnia 18 kwietnia 2005 r. wezwał wierzyciela do uiszczenia opłaty kancelaryjnej w dalszej kwocie 6 zł, uznając, że wierzyciel ma obowiązek uiścić opłatę w łącznej kwocie 12 zł, gdyż klauzula wykonalności nadana została prawomocnemu nakazowi zapłaty z urzędu przed złożeniem wniosku i przed złożeniem odpisu nakazu zapłaty (art. 38

ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 – dalej: "u.k.s.c.").

W zażaleniu na to zarządzenie wierzyciel, wnosząc o jego uchylenie, podnosił, że przedłożenie wraz z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności odpisu nakazu zapłaty zwalnia go od opłaty kancelaryjnej w kwocie 6 zł.

Rozpoznając zażalenie, Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu uznał, że w sprawie powstało budzące poważne wątpliwości zagadnienie prawne, którego sposób rozstrzygnięcia będzie mieć przesądzające znaczenie dla uwzględnienia lub oddalenia zażalenia.

Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 zdanie drugie k.p.c. przejął sprawę do rozpoznania i zważył, co następuje:

Artykuł 782 § 2 k.p.c. – znowelizowany ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 13, poz. 98) – zobowiązuje sąd do nadania prawomocnemu nakazowi zapłaty klauzuli wykonalności z urzędu. Nakazanie przepisem art. 4 ustawy nowelizującej stosowania dotychczasowych przepisów do nadawania klauzuli wykonalności nakazom zapłaty wydanym przed dniem wejścia w życie ustawy odnosi się do nakazów wydanych przed dniem 6 lutego 2005 r., gdyż z tym dniem, jak stanowi art. 6 *in principio* ustawy nowelizującej, ustawa wchodzi w życie. Nakazom wydanym już po tym dniu klauzula wykonalności nadawana jest z urzędu, jeżeli orzekanie w tym przedmiocie następuje po dniu 22 lutego 2005 r., tj. po zmianie art. 782 k.p.c. Prawidłowe było więc nadanie przez Sąd Rejonowy klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty z urzędu.

Przepis art. 782 § 1 k.p.c. posługuje się pojęciem „nadaje klauzulę wykonalności” zarówno w sytuacji, w której czynność ta obejmuje poza nadaniem klauzuli wykonalności także doręczenia tytułu wykonawczego uprawnionemu (zdanie pierwsze), jak i w sytuacji, w której ogranicza się ona jedynie do nadania klauzuli wykonalności (zdanie drugie). Przepis art. 782 § 2 k.p.c. nie zawiera wzmianki o doręczeniu wierzycielowi tytułu wykonawczego z urzędu. Wzmianki takiej nie zawiera również zdanie drugie art. 782 § 1 k.p.c., lecz nie może budzić wątpliwości, że w przypadku, którego dotyczy jego unormowanie, jest to niecelowe, skoro wszczęcie egzekucji następuje z urzędu. Obowiązek doręczenia z urzędu tytułu egzekucyjnego z klauzulą wykonalności nadaną z urzędu obciąża sąd także

na podstawie art. 1082 k.p.c. W tym przypadku, odmiennie, niż w zdaniu drugim art. 482 § 1 k.p.c., wszczęcie egzekucji następuje na wniosek.

Powstające na tym tle wątpliwości co do wykładni art. 782 § 2 k.p.c. wymagają wyjścia poza jej płaszczyznę językową i odwołania się do reguł wykładni funkcjonalnej. Jak wskazuje się w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizacyjnej, „pożądane jest, aby w celu przyspieszenia postępowania nadanie klauzuli wykonalności następowało z urzędu, bez wniosku wierzyciela.” Rzeczywiste przyspieszenie postępowania z punktu widzenia wierzyciela wiązać należy z szybkim uzyskaniem przez niego koniecznego do egzekucji tytułu wykonalności. Tym samym trudno przyjąć, że cel dokonanej zmiany ustawowej realizuje się przez nadanie nakazowi zapłaty z urzędu klauzuli wykonalności celem złożenia go do akt sprawy. W tym przypadku – odmiennie niż sytuacji, której dotyczy art. 782 § 1 zdanie drugie k.p.c. – doręczenie z urzędu tytułu wykonawczego jest w pełni celowe. Prowadzi to do wniosku, że art. 782 § 2 k.p.c. rozumieć należy w ten sposób, iż nakłada on na sąd obowiązek nadania nakazowi zapłaty klauzuli wykonalności z urzędu oraz doręczenia – także z urzędu – tytułu wykonawczego wierzycielowi.

Zgodnie z art. 38 ust. 1 u.k.s.c., za klauzulę wykonalności, stwierdzenie prawomocności, odpisy, zaświadczenia, wyciągi oraz inne dokumenty wydawane na podstawie akt, pobiera się opłatę kancelaryjną. Przetoczony przepis nie różnicuje obowiązku uiszczenia opłaty w zależności od tego, czy klauzula wykonalności lub inny dokument wydawane są na wniosek, czy też z urzędu. W identycznym brzmiącym co do zasady przepisie § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 listopada 1996 r. w sprawie wysokości opłat kancelaryjnych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 139, poz. 650 ze zm.) po słowach „inne dokumenty wydawane” dodano zwrot „na wniosek”, co jednak nie wpływa bezpośrednio na zakres obowiązku uiszczenia opłaty, który określa ustawa. Nie ma tu bowiem zastosowania reguła *lex specialis derogat legi generali*, którą można stosować jedynie w relacji między aktami normatywnymi tego samego rządu.

Rezultat tego wnioskowania nasuwa jednak istotne zastrzeżenia, gdyż oznaczałoby to, że opłata kancelaryjna powinna być konsekwentnie pobierana od wszystkich odpisów orzeczeń sporządzonych na podstawie akt celem doręczenia stronom (art. 140 k.p.c.) stosownie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego, także wówczas, gdy doręczenie następuje z urzędu (np. art. 343, 357 § 2, 479¹⁹

§ 2). Takiemu rozumieniu zasady ponoszenia opłaty kancelaryjnej, określonej w art. 38 ust. 1 u.k.s.c., zaprzecza powszechnie ugruntowana, dłuioletnia praktyka sądowa.

Za zwięzieniem zakresu zastosowania normy art. 38 ust. 1 u.k.s.c. tylko do sytuacji, w której potrzeba wydania określonych w niej dokumentów spowodowana jest żądaniem strony, przemawia ponadto wynik analizy prawnooporównawczej, dającej, na tle historycznym, pogląd odnośnie do zamiaru ustawodawcy takiego właśnie ukształtowania znaczenia tego przepisu. Obie obowiązujące w okresie międzywojennym regulacje w zakresie kosztów procesu (rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. – Przepisy o kosztach sądowych, Dz.U. Nr 93, poz. 805 i z dnia 24 października 1934 r. – Przepisy o kosztach sądowych, Dz.U. Nr 93, poz. 837) stanowiły, że za klauzulę wykonalności, wypisy, odpisy, zaświadczenia, wyciągi oraz inne dokumenty wydawane na wniosek na podstawie akt pobiera się opłatę kancelaryjną w określonej tam wysokości za każdą stronę wydanego dokumentu, a ponadto że nie pobiera się opłaty kancelaryjnej za pismo, które doręcza się z urzędu. Unormowanie to pozostawiono bez zmian w dekrete z dnia 6 grudnia 1946 r. – Przepisy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 70, poz. 382). Na złożenie przez stronę wniosku, jako przesłankę obowiązku uiszczenia opłaty kancelaryjnej za odpis, zaświadczenie lub inny dokument wydawany na podstawie akt, wskazywał także dekret z dnia 23 stycznia 1947 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz.U. Nr 19, poz. 73). Koncepcje tę przejęto bez zmian do obecnie obowiązującej ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (jedn. tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223 ze zm.).

Istotny zwrot „na wniosek” został wyeliminowany dopiero w tekście art. 38 ust. 1 u.k.s.c., przy czym niemal jednocześnie został zamieszczony w treści § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 1967 r. w sprawie wysokości opłat kancelaryjnych w sprawach cywilnych, stanowiącego pierwowzór obecnej regulacji. Przyjmowano ją następnie w kolejnych rozporządzeniach wydawanych na podstawie art. 40 u.k.s.c. Podnieść też trzeba, że od dnia 30 października 1985 r. do dnia 1 stycznia 1997 r. kolejne rozporządzenia wydawane na tej podstawie zawierały szczególne unormowanie, stanowiące, że opłatę kancelaryjną pobiera się również w razie przesłania z urzędu instytucji społecznej lub państwowej (poprzednio jednostce gospodarki uspołecznionej), odpisu lub

wyciągu wyroku zaopatrzonego w klauzulę wykonalności zasądzającego w postępowaniu karnym odszkodowania na rzecz tej jednostki.

Przedstawiony kierunek wykładni, który Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela, prezentowany był – obok odmiennego zapatrywania – w piśmiennictwie odnoszącym się do stanu prawnego przed nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r.

Dodatkowo podnieść trzeba, że opowiedzenie się za poglądem przeciwnym, zgodnie z którym obowiązek uiszczenia opłaty kancelaryjnej powstaje także wówczas, gdy dokument (zarówno klauzula wykonalności, jak i odpis orzeczenia) wydawane są urzędu rodzi problem zastosowania w tym postępowaniu art. 21 u.k.s.c. Według tego przepisu, art. 16, 17 i 20 u.k.s.c. nie stosuje się w wypadkach, gdy sąd obowiązany jest działać z urzędu. W tych wypadkach sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji orzeka o obowiązku uiszczenia opłaty, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie kosztów. Wśród sytuacji, w których przepis ten mógłby znaleźć zastosowanie, wymienia się w piśmiennictwie postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności wszczęte z urzędu na podstawie art. 782 zdanie drugie (w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej) lub art. 1082 k.p.c. Przy tym założeniu nie ma przeszkód, by rozciągnąć jego działanie na postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty. W takim stanie rzeczy sąd wszczynając postępowanie klauzulowe, nie powinien wzywać wierzyciela o uiszczenie ewentualnych opłat związanych z jej nadaniem, gdyż obowiązek ten zawsze obciążałby dłużnika jako stronę przegrywającą, chyba że sąd, stosując odpowiednio przepisy o zwrocie kosztów postępowania uznałby za zasadne nie obciążać nimi dłużnika na podstawie art. 102 k.p.c. O obowiązku uiszczenia tych opłat, a także o innych ewentualnych kosztach postępowania klauzulowego sąd powinien natomiast orzec w orzeczeniu kończącym postępowanie w instancji. Jeżeli więc klauzula ma być nadana, sąd powinien zamieścić w treści tej klauzuli orzeczenie nakazujące ściągnięcie od dłużnika ewentualnej opłaty kancelaryjnej za klauzulę na rzecz Skarbu Państwa – kasy właściwego sądu (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 maja 1973 r., III CZP 7/73, OSNCP 1973, nr 11, poz. 196 i uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 1974 r., III CZP 25/74, OSNCP 1975, nr 1, poz. 2).

W okolicznościach niniejszej sprawy, także w przyjętym za podstawę zaskarżonego zarządzenia stanie prawnym, było więc ono wadliwe.

Nie można też nie dostrzec, że przyjęcie stanowiska o stosowaniu w postępowaniu klauzulowym prowadzonym z urzędu art. 21 u.k.s.c. skutkować musiałyby znaczną liczbą egzekucji wszczynanych z polecenia sądu, przy czym nie da się wykluczyć, że ich ogólny koszt stawałby pod znakiem zapytania celowość ich prowadzenia.

W końcu podnieść trzeba rzutującą na wynik wykładni funkcjonalnej art. 38 ust. 1 u.k.s.c. – w kierunku ograniczenia wynikającej z niego normy – okoliczność, że wchodząca w życie w dniu 2 marca 2006 r. ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398) nie przewiduje obowiązku uiszczenia opłaty kancelaryjnej za klauzulę wykonalności ani za wniosek o jej nadanie. Według nowych przepisów (art. 77 ust. 1), opłata ta ma być pobierana od wniosku o wydanie na podstawie akt określonych dokumentów, w tym odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności.

Kierując się powyższym przyjąć należy, że w razie nadania nakazowi zapłaty klauzuli wykonalności z urzędu na podstawie art. 782 § 2 k.p.c. za klauzulę wykonalności i za odpis nakazu zapłaty opłaty kancelaryjnej nie pobiera się.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy w uwzględnieniu zażalenia uchylił zaskarżone zarządzenie (art. 386 § 1 w związku z art. 397 § 2 i art. 398 k.p.c.).

